

הלכות תפלה סימן קב

קב שלא להפסיק בנגד המתפלל, ובו ה' סעיפים:

א (א) **אסור לישב** (ב) בתוך ארבע אמות (ג) של מתפלל, בין מלפניו בין מן (ד) הצדדין (ד) ובין מלאחריו (תוס' ומרדכי ואשרי פ' אין עומדין) צריף להרחיק ארבע אמות. ונאם עוסק בדברים שהם מתקוני התפלות ונאפלו (ה) בפרק 'איזהו מקומן', אינו צריף להרחיק. (ו) ויש מתיר (ז) בעוסק בתורה אף-על-פי שאינו מתקוני (ז) התפלות. ויש מי שאומר דהני מלי מן הצד, (ח) אבל כנגדו אפלו כמלא עיניו אסור (ט) אפלו עוסק (ג) בקריאת שמע: **ב** ויש מי שאומר שאם היושב בצד המתפלל (ד) (ז) (י) חלוש (יא) מתר: **ג** אם היושב לישב ככר ועמד זה בצדו, אינו צריף (יב) לקום, שחרי זה (יג) בא (ד) (ה) [ס] בגבולו (ומכל מקום (יד) מדת חסידות הוא לקום אפלו בכהאי גוונא) (כ"ב בשם מהר"א): **ד** (טו) *אסור לעבר כנגד (ו) המתפללים בתוך ארבע אמות. ודוקא (טז) 'לפניהם, (יז) אבל בצדיהם (יח) מתר (יח) לעבר (ט) ולעמד: **ה** אם השלים תפלתו

א ברכות ל"א
ב תוספות וקרא"ש
שם ג שם ד קרא"ש
שם ו תוספות וקרא"ש
ה תוספות הנ"ל
ו אהל מועד ז אהרות
חיים ח טור ק"ש
אביו ט ברכות כ"ו
י הרב רבנו יונה
כ אהרות חיים

באר היטב

(ב) **הצדדים**. עמ"א וט"ו ובהקט"ט ח"ב ס"ו רכו, ובח"א ס"ו פד, ובחשוכות גגת ונדים חלק א"ח קלא א ס"ו לט, ובספר פנה-שושן ח"א"ח קלא א ס"ו יא:
(ג) **התפלות**. ודוקא אם מוציא ד"ת בשפתיו אבל אם מתהרר לכו אסור לישב, וכ"מ מההיא דעלי היה עומד אעפ"י שבודאי היה מתהרר ביד"ת, ועין ב"י:
(ג) **בק"ש**. פי' היחשב. (ד) **חלוש מתר**. צ"ע דהא זמן וזוהל דמין להנדי בקל מקום, וא"כ עלי זמן היה ולמה היה צריך לעמד, ע"כ צ"ע להקל בהוראה זאת, ט"ז:
(ה) **ולפיקו גם עלי אעפ"י שכתב רשב תחלה כיון שהפקוס קבוע להתפלל היה צריך עלי לקום, ויתרין כנה קשת הטור על קרא"ש: (ו) המתפללים**. אם מתר לעבר נגד המתפלל כשיש מקום גבוה י"ט ורחב ד' לפניו, פסק בהקט"ט ח"א"ח ס"ו פד דאסור, אבל אם המתפלל הוא במקום כזה אפ"ר דמתר לעבר לפניו ע"ש, ועין פנה-שושן ח"א"ח ס"ו י"א: (י) **מתר**. ובזהר ח"י שנה איתא דלקל צד אסור: (ד) **ולעמד**. ר"ל דיעמד שם שלא ילך

שערי תשובה

[7] **חלוש**. עב"ט. והאחרונים השיגו על אגת הש"י מחלוקת דהתם בשעת מיתה היה, ומעשה דשמואל היה קום, שלא היה זמן כ"כ ע"ש: [ס] **בגבולו**. עב"ט. ועין ב"ר פאריס דאפלו אם המקומות קבועים לכ"א שקונים בדמים, הדין כן, כיון שהם מתמידים להקלה לכו, ובכתיב מקראות י"ל דמתר ע"ש. ועין בשו"ת מים רבים חלק א"ח סימן ב, ובשיעור עם תלמידים ולומדים וכאו עשרה ומתפללין בצדן א"צ לעמד, ואפלו בעוסק בתורה לכו או בפסוקי דזמרה א"צ לקום ואפלו מדת חסידות ליקא, עין שם:
(ה) **בגבולו**. ודוקא בבית אבל בבהכ"כ צריך לקום והוא מקום מיוחד לכל, ב"ח. ולפיקו גם עלי אעפ"י שכתב רשב תחלה כיון שהפקוס קבוע להתפלל היה צריך עלי לקום, ויתרין כנה קשת הטור על קרא"ש: (ו) **המתפללים**. אם מתר לעבר נגד המתפלל כשיש מקום גבוה י"ט ורחב ד' לפניו, פסק בהקט"ט ח"א"ח ס"ו פד דאסור, אבל אם המתפלל הוא במקום כזה אפ"ר דמתר לעבר לפניו ע"ש, ועין פנה-שושן ח"א"ח ס"ו י"א: (י) **מתר**. ובזהר ח"י שנה איתא דלקל צד אסור: (ד) **ולעמד**. ר"ל דיעמד שם שלא ילך

משנה ברורה

א (א) **אסור לישב**. וגם (ב) סמיכה אסור, אף סמיכה במקצת, שאם ינטל יוכל לעמד, יש להקל במקום הדחוק: (ב) **בתוך ארבע אמות**. ואפלו כשהוא יושב באלקסון די בארבע אמות, ולא בעינין הארבע אמות עם האלקסון מ"א, ועין בפרי-מגדים. כתב הח"י אדם: אם המתפלל עומד בצד אחד מדבר שהוא קבוע, גבוה עשרה ורחב ארבעה, מתר לישב בצד השני, דהא מפסיק רשות, אבל לעבר מצד השני, אפ"ר אם אינו גבוה כל-כך שלא יוכל להתפלל בצד השני, אסור; וכן פסק בהלכות קטנות, וכן מצד הפרי-מגדים בסימן צ סעיף-קטן ה (ג) שיש להחמיר לעבר

באר הגולה

כי התבות בעצמן מוצלין קרשמן למעלה, מה שאין כן כשמתפללין בלעז:
* **אסור לעבר כנגד רכו'**. עין השעם במשנה ברורה, ועין באליה רבה בשם של"ה דהוא הדין דיש לזהר שלא לעבר בעת שקורין שמע ישראל²⁴¹. כתב בספר מאמר-מרדכי וזה לשונו: השעם, מפני שמבטל פגנת המתפלל. ופי' זה נראה דאם המתפלל משלשל השלית על פניו כמו שנהגים הרבה דמתר לעבר על פניו, ודגמא לדבר לקמן בסימן קכח סעיף ג דכתב רמ"א ודגם הכהנים לא יספיקו בדיהם, וישלש כן נהגו לשלש השלית; ואיתא עוד שם בענין המומין, דאם מנהג הכהנים לשלש השלית דשרי לשא כפיו אפלו על נוש כפה מומין; והכי נמי יש לומר דמועיל שלשול השלית, ומכל מקום ראוי לחוש ולהחמיר, עד כאן לשונו. ובפרט לפי מה שכתב הח"י אדם דשעם האסור מפני שפסקים בין המתפלל להשכינה, בנדאי אין להקל בזה:

באלמעמרה נגד המתפלל אף שהוא רשות בפני עצמו, ולישב מתיר ברשות אחרת²⁴² אפלו בתוך ארבע אמות²⁴³ [בסימן זה סק"ב במש"ב]:
(ג) **של מתפלל**. ואפלו (ג) אם המתפלל עומד בתחנתים שלאחר התפלה²⁴⁴, כל זמן שלא פסעה²⁴⁵, והוא הדין לענין שלא לעבר נגד המתפלל:
(ד) **ובין מלאחריו**. וכן הסכימו האחרונים: (ה) **בפרק 'איזהו מקומן'**. והוא הדין (ד) אם עוסק בפרקים במנחה בשבת, גם-כן מתר לישב בצד המתפלל: (ו) **ויש מתיר רכו'**. דסקריא לה דלא אסרו חכמים לישב בצד המתפלל אלא כשיושב ודומם, דנראה פאלו אינו רוצה לקבל עליו על מלכות שמים²⁴⁶, אבל כשהוא יושב ועוסק בתורה הרי הוא כמקבל עליו על מלכות שמים. ועין (ה) באחרונים דטוב להחמיר לעמד בדעה הראשונה, (א) אם לא במקום הדחוק²⁴⁷; ובבלאחריו נראה לי (ו) שאין להחמיר בזה: (ז) **בעוסק בתורה**. דוקא אם מוציא דבריי-תורה בשפתיו, אבל (ח) מתהרר בלבו אינו מועיל²⁴⁸; ובבלאחריו נראה לי (ו) שאין להחמיר בזה: (ח) **אבל כנגד רכו'**. מפני שנהגה כמשתתה²⁴⁹. (י) ופי' זה דוקא לישב אסור אבל לעמד מתר²⁵⁰, ואפלו בתוך ארבע אמות; ואולי אף לעמד סבירא לה דאסור, דעל-דיניה מתבטל פגנתו: (ט) **אפלו עוסק רכו'**. פרוש, היושב נגד המתפלל עוסק בקריאת שמע. ועין בפרי תדש שפסק בדעה קמיתא דאין חלוק בין מלפניו ובין מן הצדדין, (יא) ושארי אחרונים פתבו שטוב להחמיר כהיש מי שאומר²⁵¹. ונראה לי שבפעמיה חוץ לארבע אמות (יב) בנדאי אין להחמיר, ואולי אף בתוך ארבע אמות, וכנ"ל בסעיף-קטן ח: **ב** (י) **חלוש**. רוצה לומר, (יג) שידוע שהוא חלוש ואי אפ"ר לו לעמד, ולכך מתר לו לישב, דחלשתו מוכחת עליו שמפני כך ישב²⁵². ודוקא לישב בצד המתפלל, הא לפניו (יד) יש מחמירין אף בחלוש: (יא) **מתר**. (טו) ויש לסמוך על דבריו, אם אי אפ"ר לו כקל להרחיק ארבע אמות ולישב שם²⁵³: **ג** (יב) **לקום**. אלא (טז) המתפלל צריך להרחיק²⁵⁴ ארבע אמות ממנו כשרוצה לעמד ולהתפלל: (יג) **בא בגבולו**. (יז) ודוקא בביתו, אבל (יח) במגן קבוע, וכל-שכן בבית-ההכנסת, צריך לקום, דהוא מקום מיוחד לכל בני-אדם²⁵⁵. (יט) ואפלו אם המקומות קבועים לכל אחד שקנאום בדמים, נמי יש להחמיר²⁵⁶, אף בעוסק בתורה לא יחמיר בזה; וכל-שכן רב שיושב עם תלמידים ולומדים, וכאו עשרה ומתפללים, אין צריכין לעמד, ואפלו מדת חסידות ליקא²⁵⁷: (יד) **מדת חסידות**. כדי להרים מכשול מחברו ששעשה שלא כשורה, שעמד להתפלל בתוך ארבע אמות של היושב ככר בהתר, וישיבתו היא גנאי למקום קדוש של התפלה: **ד** (טז) **אסור לעבר**. מפני שמבטל פגנתו²⁵⁸ על-די זה²⁵⁹, ולכן (כ) אסור אפלו עוסק אז בקריאת שמע²⁶⁰. וח"י אדם כתב השעם, מפני שפסקים בין המתפלל להשכינה: (טז) **לפניהם**. וצדדים שלפניהם, להמגן-ארבהם בסעיף-קטן ו כלפניהם דמי, ולהאליהו רבא שרי²⁶¹: (יז) **אבל בצדיהם**. והזהר פרשת חיי-שנה אסור אפלו בצדיהם תוף ארבע אמות: (יח) **לעבר ולעמד**. רוצה לומר, שיעבר ויעמד שם ולא ילך להלאה כדי שלא יהיה כנגד פניהם, שכל

שער הציון

(ב) פרי-מגדים: (ג) ודלא כהתי-אדם דמצד סוף דבריו להקל ע"ש: (א) שיתן-שלמה: (ד) עלת-תמיד: (ה) אליה רבה ותי-אדם ושלחן-שלמה: (ו) תי-אדם ע"ש: (ז) ודלאו הכי יש מקליו בלאחריו, עין בדבריי-משה ומהר"ל: (ח) בית-יוסף ומגן-אברהם: (ט) פרי-מגדים: (י) פרי-מגדים: (יא) תי-אדם ושלחן-שלמה: (יב) משעם עמידה, ובפרט אם היה עוסק בתורה: (יג) תי-אדם: (יד) אליה רבה, והפרי-מגדים פתב דמתחית הפוסקים לא משמע כן: (טו) הג"ז: (טז) ט"ו: (יז) ב"ח וס"א: (יח) תי-אדם: (יט) ד"א פרי-מגדים ושיערי-תשובה ע"ש: (כ) תי-אדם:

הלכות תפלה סימן קב

ביאורים ומוספים

סימן קב

שלא להפסיק בנגד המתפלל

[משנ"ב ס"ק א]

אך סמיכה במקצת, שאם ינטל יוכל לעמוד, יש להקל במקום הדקיק⁽¹⁾.

(1) וכן בתפילת שמונה עשרה, כתב לעיל (סי' צד ס"ק כב) שבשעת הדחק גם המתפלל עצמו רשאי להקל לעמוד כך. וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק ב]

ולישב מתיר בךשרות אחרת⁽²⁾ אפלו בתוך ארבע אמות⁽³⁾.

(2) וכן לענין האיסור להתפלל בתוך ארבע אמותיו של רבו, כתב לעיל (סי' צ ס"ק עט) שכשנמצא ברשות אחרת כאלמעמ"ע⁽⁴⁾ (בימה), מותר.

(3) ואם מפסיקה ביניהם מחיצה מזכוכית, כתב הכף החיים (ס"ק ה) שמותר לשבת, אך לעבור כנגד המתפלל באופן זה, כתב שם (ס"ק כב) שאסור, שעדיין מתבטלת כוונת המתפלל כשעובר מעבר למחיצת הזכוכית.

[משנ"ב ס"ק ג]

המתפלל עומד בתחנונים שלאחר התפלה⁽⁴⁾, כל זמן שלא פסע⁽⁵⁾.

(4) וגם בתוך ארבע אמותיו של השי"ץ, כתב לקמן (סי' קכד ס"ק ב) שאסור לשבת.

וכן בתוך ארבע אמותיו של השומע חזרת השי"ץ ומתכוון לצאת בזה ידי חובה, כתב בשע"צ לקמן (שם ס"ק ב) שאסור לשבת.

ולשבת או לעבור כנגד קטן המתפלל, דעת החו"מ (ספר ארבע אמות של תפלה עמ' רנו, ערות מהגר"מ גריינגמן, והגר"ח קניבסקי, דעת נוטה תפלה עמ' שפג) והגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פי"ח ס"ה) שאם הקטן הגיע לחינוך אסור. מאידך, הא"א (בוטשאטש סי' ד"ה אודות) כתב שכנגד קטן המתפלל מותר לעבור. אמנם, הדעת תורה (סי' ד) כתב בשמו (בכתבי דעת קדושים) שהספק בזה, והוסיף הדעת תורה, שלעבור כנגדו מהצד יותר קל.

(5) וגם לאחר שפסע, אף שכבר אין איסור לעבור כנגד המתפלל, כתב לקמן (סי' קכג ס"ק ח) שכיון שיש אומרים שעליו לחזור למקום שבו התפלל, יש המקפידים שלא יעבור אדם לפנייהם במקום שפסעו עד שיחזרו למקום שבו התפללו, כדי שלא יפסיק זה בין הפסיעות שפסע לאחר לפסיעות שחזרו למקומו.

[משנ"ב ס"ק ה]

גם כן מתיר לישב בצד המתפלל⁽⁶⁾.

(6) ואם יושב ומקשיב לחזרת השי"ץ, משמע לקמן (סי' קכד ס"ק ב) שלא נחשב לענין זה כעוסק בתפילה, וביאר הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קב) שצריך שיהיה ניכר שמתפלל.

[משנ"ב ס"ק ו]

דנראה קאלו אינו רוצה לקבל עליו על מלכות שמים⁽⁷⁾ וכו', אם לא במקום הדקיק⁽⁸⁾.

(7) טעם זה כתבו הטור והב"י, והט"ו (ס"ק ג) כתב שבתוך ארבע אמות של המתפלל אדמת קודש היא, וכל שיושב ואינו עוסק גם הוא בדבר קדוש, כאילו מראה שאין קדושה שם, ולכאורה הוא כסברת המשנ"ב להלן (ס"ק יד).

(8) וביאר הכף החיים (ס"ק ז) שמדובר כשאין לו מקום לשבת מחוץ

לארבע אמותיו של המתפלל, או שלא יכול לעמוד מחמת חולשתו, או כדי שלא לצער את המתפלל שיצטרך למהר בתפילתו.

[משנ"ב ס"ק ז]

אבל מהרהר בלב אינו מועיל⁽⁹⁾, ואפלו בעניני תקוני התפלות, דאיתו למחשבה⁽¹⁰⁾.

(9) ואם לומר מתוך ספר, ואפילו אינו מוציא את המילים בשפתו, כתב המקור חיים (סוף ס"א) שמותר, שבאופן זה אין חשד שלא מקבל עליו עול מלכות שמים.

(10) והעוסק במצוה, כתב בחידושי הגהות על הטור (אות ב) שאין דינו לענין זה כתלמוד תורה.

[משנ"ב ס"ק ח]

מפני שנגרעה קמשתתנה⁽¹¹⁾, ולפי זה דוקא לישב אסור אצל לעמד מתרה⁽¹²⁾.

(11) אמנם, לקמן (סי' קנ ס"ק יד) משמע שרק כשפניו כנגדו נראה כמשתחוה לו, ולא כשאחוריו כנגדו, ואילו כאן משמע שאפילו כשאחוריו כנגדו נראה כמשתחוה לו.

(12) ולכאורה לטעם זה גם סמיכה מותרת, ואף שלעיל (ס"ק א) כתב לאסור גם סמיכה.

[משנ"ב ס"ק ט]

ושארי אחרונים קתבו שטוב להקמיר קה"ש מי שאומר⁽¹³⁾.

(13) ומטעם זה כתב לקמן (סי' קלא ס"ק י) שאם התחילו הציבור לומר תחנון, ומאחוריו עומד מתפלל שעדיין לא סיים את תפילת שמונה עשרה, יזוז לצדדים, כיון שאסור לשבת בתוך כמלא עיניו של המתפלל, ואם אי אפשר לו, יאמר תחנון בעמידה.

[משנ"ב ס"ק י]

הקלשתו מוכחת עליו שמפני כך יושב⁽¹⁴⁾.

(14) ולכן ביום כיפור שצמים ועומדים כל היום בתפילה ורוב הציבור מרגיש חולשה [ובפרט בסוף היום], כתב הבית ברוך (כלל כו ס"ק ט) שדינו כידוע שהוא חלש, ואפשר להקל.

[משנ"ב ס"ק יא]

אם אי אפשר לו בקל להרחיק ארבע אמות ולישב שם⁽¹⁵⁾.

(15) ולשבת [או לעבור] כנגד חולה שהותר לו להתפלל בישיבה, כתב הקצות השלחן (סי' כ בדה"ש ס"ק כו) שאסור, והגר"ח קניבסקי (שאלת רב עמ' קצח) הוסיף שגם כנגד המתפלל בשכיבה אסור לעבור.

[משנ"ב ס"ק יב]

אלא המתפלל צריך להרחיק⁽¹⁶⁾.

(16) ומימי גם באופן שאם התיישב קודם לכן שאינו צריך לקום, אך אם נעמד לאיזה מטרה, כתב הכף החיים (ס"ק טז) שאסור לו לחזור ולשבת, וכן משמע בפרישה (אות ג).

[משנ"ב ס"ק יג]

הוא מקום מיוחד לכל בני אדם⁽¹⁷⁾. ואפלו אם המקומות קבועים לכל אהד שקנאום בדרמים, נמי יש להקמיר⁽¹⁸⁾ וכו', ואפלו מנת חסידות ליקא⁽¹⁹⁾.

(17) ולכן גם בעזרת נשים, כתב האורח נאמן (ס"ק ח) שצריכה אשה להיזהר שלא לשבת או לעבור בתוך ארבע אמותיה של אשה אחרת המתפללת.

מילואים הלכות תפילה סימן ק קא המשך מעמוד קודם

[משנ"ב ס"ק ז]

וְאֶפְלוּ בְּסוּקֵי דְזִמְרָה¹⁸ טוֹב שְׁלֵא לְהָרִים קוֹלוֹ¹⁹.

18 ולענין אמירת 'הוא רחום' בשני חמישי, כתב השו"ע לקמן (סי' קלד ס"א) שיש לאומרו בקול, והרמ"א כתב שיש לאומרו בלחש, וביאר במשנ"ב שם (סי' ה) שלדעת הרמ"א יש לאומרו בלחש כמו בשמונה עשרה, ולדעת השו"ע יש לאומרו בקול לעורר הכוונה, ונהרא נהרא ופשיטה.

ולענין ברכת המזון, כתב לקמן (סי' קפה ס"ק ג) שטוב לעולם לברכה בקול, כי הקול מעורר את הכוונה, ובפרט בשבת ויום טוב כדי שלא ישכח מעין המאורע.

19 ואף יחיד המתפלל על צרתו [שלא בתפילת שמונה עשרה], כתב

השערי תשובה (סי' ק) שלא ירים את קולו. אמנם הכף החיים (סי' ק) הביא מהזוהר שהמתפלל על צרתו ירים קולו, ולכן כתב שהכל תלוי איך יוכל לכוון יותר, והערוך השלחן (סי' ח) כתב שתהלים וסליחות אפשר לומר בקול רם.

[ביה"ל ד"ה בלבו]

ובדיעבד אם התפלל בלבו, מצדד הפגן אבן קרם דלא נצא²⁰.

20 וחולה שאין באפשרותו להוציא את המילים בפיו, כתב הרמ"א לעיל (סי' צד ס"ו) שיהרהר את התפילה בלבו, ובמשנ"ב שם (סי' כא) כתב שיתכן שאין צריך לחזור ולהתפלל אפילו אם הבריא לפני שעבר זמן תפילה, מאחר שהיה אנוס בשעה שהתפלל.

הלכות תפילה סימן קב המשך מעמוד 262

וכהן שלצורך נטילת ידיו לברכת כהנים צריך לעבור כנגד המתפלל, דעת הגר"ש אלישיב (ארבע אמות של תפלה עמי' שצט, ושיעורי מרן הגר"ש אלישיב ברכות כז, א) שמותר לו לעבור, שכן באיסור לעבור נאמרו ב' טעמים, או מטעם שמבטל כוונתו של המתפלל, והיום אין אנו יודעים מה הוא לאסור משום כך, שהרי אין אנו מכוונים, או מטעם שמפסיק בין המתפלל לשכינה, ולטעם זה מותר לצורך מצוה. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' י) כתב שאם אי אפשר באופן אחר, יעבור בצדי המתפלל, שכיון שהוא לצורך מצוה נחשב כשעת הדחק, ואפשר לסמוך על הא"ר שמהצדדים מותר לעבור. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ז תשובה בא) כתב שאסור לו לעבור, ויסמוך על הנטילה שנטל בבוקר, אלא אם כן לא נטל את ידיו בבוקר כראוי, כגון ביום כיפור ותשעה באב או שהסיח דעתו מהנטילה בבוקר.

וישראל הרוצה לעבור כנגד המתפלל כדי לעמוד בברכת כהנים כשפניו כנגד פני הכהנים, דעת הגר"ח קניבסקי (נשיאת כפים כהלכתה עמי' קנו) שאסור לעשות כן, ודעת הגר"ש אויערבך (שיח הלכה ח"ג סי' קכח ס"ק עח) שאם עובר רק מהצד המנהג שלא לחשוש לזה אפילו לכתחילה.

ואם צריך לצאת מבית הכנסת לעשיית צרכיו, ואין אפשרות אחרת אלא לעבור כנגד המתפלל, כתב הא"א (בוטשאטש ס"ד) וכן הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קבה) שכשיש בו משום 'בל תשקצו' (ראה שו"ע לעיל סי' צב ס"ב) מותר לעבור כנגד המתפלל.

22 והיינו שהעובר עוסק בקריאת שמע, וכמבואר בחיי אדם (כלל כו ס"ג).

[משנ"ב ס"ק טז]

לְהַפְגֵן אֲבָרְהָם בְּסַעֲפֵי קָטָן וּכְלַפְנֵיהֶם דְּמִי, וּלְהַאֲלִיְהוּ בְּכַף שְׁנַיִם²³.

23 וכן לענין הרחקה מצוה, שכתב השו"ע לעיל (סי' עט ס"א) שאם הצוה מלפניו צריך להרחיק כמלא עיניו, וכשהצוה מאחוריו או מצדדיו צריך להרחיק ארבע אמות, כתב המשנ"ב שם (סי' ה) שאם הצוה בצדדים שלפניו נחלקו בזה המג"א והא"ר (שם), שלדעת המג"א דינו כלפניו, ולא"ר דינו כמו שהיא בצדדים, וראה עוד מה שכתבנו שם.

[ביה"ל ד"ה אסור]

דהוא הדין ד'ש ל'זר שלא לעבר קעת שקורין שמע ישאל²⁴.

24 ודין זה, מבואר בא"ר (סי' ק) שהוא רק בפסוק "שמע ישראל" ולא

ואפילו בבית הכנסת, כתב האורח נאמן (סי' ט) שהדין שהיושב שם קודם לכן צריך לקום, הוא דוקא אם מתפללים במנין, אך אם מתפלל שם ביחודות, אין היושב צריך לקום.

18 ואולם כתב הפמ"ג (משנ"ב ס"ק א) שממיתת חסידות שגם במקרה שהיה צריך לקום ולא קם, שהמתפלל לא יעמוד להתפלל שם.

19 וגם כשלומד לבד, משמע בשערי תשובה (סי' ה), שהוא מקור דברי המשנ"ב) שמותר.

[משנ"ב ס"ק טו]

מִפְנֵי שְׂמִיכְטֵל כְּנַנְתּוֹ²⁰¹ עַל-יְדֵי זְהַי²⁰², וְלִכֵּן אָסוּר אֶפְלוּ עוֹסֵק אֲזוּ בְּקִרְיַת שְׁמַע²⁰³.

20 ואם באמצע תפילת שמונה עשרה הטיל קטן מי רגלים, כתב לעיל (סי' צ ס"ק פה) שאף שמותר לו להתרחק ממקומו כדי לגמור את התפילה, אך אם לשם כך יצטרך לעבור כנגד המתפלל ישאר במקומו, שכיון שאיסור מי רגלים הוא מדרבנן, יש לסמוך על הרשב"א (ברכות כב, ב ד"ה יהיה) שאם כבר מתפלל אין צריך להפסיק.

21 ולעבור כנגד המתפלל כדי להשלים מנין, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' כ אות ב) בשם שו"ת יד אליהו (לובלין, סי' ו) שאם אין אפשרות אחרת, מותר לעבור כנגדו, אבל אם יש מנין בלעדיו, אסור. וראה מה שכתבנו בהמשך.

ולעבור כנגד המתפלל כשהעובר אוזח ספר תורה בשביל לקרוא בו, דעת הגר"ש אלישיב (חשוך חמד מגילה עמי' רצא) שמותר, כדי למנוע טיחא דציבורא. וכן מותר אחרי הקריאה להחזירו מפני כבוד הספר תורה, בצירוף דעת הא"א (בוטשאטש, ס"ד ד"ה לא ראיתי) שהתיר לעבור כנגד המתפלל לשמוע קדיש. מאידך, דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני פסח עמי' שט) שאסור לעבור לצורך זה, וכן כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פכ"ט הע' נא) שקשה להקל בזה, ורק לצורך מצוה דאורייתא אפשר להקל, וכדלהלן. וכן לצורך תפילה בציבור, כתב הגר"ח קניבסקי (נקיות וכבוד בתשובה ריא) שאסור לעבור כנגדו.

ומה שכתב המשנ"ב לעיל (סי' טט ס"ק ט) שאנשים שלא שמעו קדיש וקדושה ומתאספים בבית הכנסת כדי לשמוע, צריכים להזוהר שלא לעבור כנגד המתפלל, מקורו במג"א (שם ס"ק ד) בשם הב"ח (ד"ה מיהו), ושם מדובר שיכולים להמתין מבלי לעבור כנגד המתפלל.

וכהנים העולים לדוכן ואין להם אפשרות לעבור אלא כנגד המתפלל, דעת החזו"א (הגר"ח קניבסקי בשמו, דעת נוטה עמי' שפב) שמותר להם לעבור, כיון שהוא לצורך מצוה דאורייתא.